

zákonodárce již nadpisu vládního nařízení vytknul pro celý jeho obsah dosah ustanovení a že nebylo pak třeba ještě v kontextu nařízení zvláště dosah tento uvést, čímž by nastalo zbytečné opakování, jemuž jest se podle možnosti v zákonných normách vyhnouti.

Tento poslední výklad byl pisateli tohoto článku potvrzen též úředně na jeho dotaz finančními úřady a v úředním vyřízení bylo výslovně poukázáno k tomu, že jde pouze o knihovní vklad pohledávek, vzniklých na základě jakéhokoli dluhopisu, což je prý patron z textu i nadpisu citovaného vládního nařízení. Podle toho zůstane beze změny dosavadní sazba pro vklady jiných cenitelných věcných práv jako pohledávek z úvěrních listin, výměnku a podobně. Na další dotaz, týkající se podílů dědických podle odevzdací listiny, byl pak úřední výklad doplněn sdělením, že vládní nařízení 155/42 jest ustanovení výjimečné, které nutno vykládati striktně, nikoli extensivně, a že ustanovení § 2, odst. II nelze proto rozšiřovati i na vklady pohledávek a jiných věcných práv, provedené na základě jiných listin nežli dluhopisů. Vklady pohledávek, legátů, dědických podílů a práv podle odevzdací listiny a jakýchkoli jiných listin, kromě dluhopisů, podléhá dosavadnímu 1% poplatku vkladnímu podle saz. pol. 102/45, písm. Ba).

III. Quid iuris?

Sám osobně považuji výklad třetí za nejsprávnější, že se totiž snížení vkladního poplatku na polovinu vztahuje pouze na knihovní zápisy podle dluhopisů, za výklad nejsprávnější, musím však poznamenati ještě toto:

Pojem dluhopisu sám není nikde v zákoně určen, a to ani v předpisech občanskoprávních, ani poplatkověprávních. V právním životě rozumí se dluhopisem listina, vystavená dlužníkem a jím podepsaná, která má sloužiti jako důkaz o existenci dluhu. Tato skutečnost, že jde o listinu dlužníkem vydanou a podepsanou, je pro právní pojem dluhopisu podstatná. Poplatkověprávní předpisy nevytvořily zvláštní pojem právní pro dluhopis, nýbrž budují na pojmu, vytvořeném právem občanským, který přijímají za svůj. Opak neplyne ani ze skutečnosti, že sazebník poplatkový pod heslem „Schuldscheine“ odkazuje na heslo „Darlehensverträge“, neboť pojem dluhopisu je bez jakéhokoli vztahu k titulu právního obligačního závazku, není omezen jen na obligační závazek ze zápůjčky, nýbrž vztahuje se ke všem obligačním závazkům jakéhokoli druhu vůbec. Naopak, pod heslem „Darlehensverträge“ v saz. pol. 73/36 nalezneme bližší výklad, že se tato položka vztahuje na zpoplatnění dluhopisů a jiných listin o zápůjčce (v závorce uvedeno: „Die darüber errichteten Urkunden, Schuldscheine, Schuldbriefe“), ale tím není nikterak pojem dluhopisů vůbec nikterak vyčerpán.

Podle názoru pisatele nerozhoduje zejména označení listiny jako dluhopis, nýbrž jen skutečnost, že jde o listinu důkaznou o dluhu dlužníkem vyhotovenou a podepsanou, a proto na př. i t. zv. v praxi dosti obvyklá „prohlášení o uznání dluhu“ (jež nejsou v podstatě vlastně ničím jiným, než dluhopisy ne starší, již stávající dluhy), a jakkoli jinak nadepsané listiny vůbec, pokud slouží k dotvrzení dluhu

dlužníkem, pokud jsou podkladem k zápisu knihovnímu, nevedou ke zpoplatnění vkladným 1%, nýbrž jen 1/2%.

Proto nezáleží vůbec na titulu závazku obligačního, ani na tom, o jaký druh obligačního závazku jde, ba ani na tom, jde-li o plnění peněžní, nýbrž jen a výhradně na povaze listiny, na tom, že jde vůbec o závazek obligační (nadpis vl. n. 155/42: „dluhopis“), a na cenitelnosti jeho (saz. pol. 102/45, písm. Ba). Proto také nemůže býti odevzdací listina, ani jiná úřadem, nebo třetí osobou pouze podepsaná listina býti podkladem pro knihovní zápis zpoplatnitelný pouze sazbou 1 1/2%, naproti tomu však trhovává, odstupní, směnná neb jinaká smlouva, obsahující intabulační doložku k zajištění dluhu, neb taková listina i bez intabulační doložky, byla tato zvláště neb do knihovní žádosti pojata, pokud jde o zajištění kupní neb odstupní dobírky, závazku k výplatě podílu třetím osobám určeného, rozdíl směnných hodnot atd., mohou býti podkladem pro knihovní zápis zpoplatnitelný zvýhodněnou sazbou, neboť v tomto případě je takové ustanovení, které je součástí hlavní listiny, vlastně svou povahou dluhopisem a je také zavázaným podepsáno. Nikoli však na př. listiny kauční, úvěrové a pod., neboť nedotvrzují existenci dluhu, nýbrž dávají jen jistotu pro ev. budoucí závazek.

Toto je ovšem jen právní názor pisatele tohoto článku. Bylo by ovšem záhodno, aby tato nejistota z výkladu dosahu ustanovení § 2, odst. II nař. 155/42 byla odstraněna cestou autoritativní co nejdříve, neboť jde jen o ojedinělé případy, nýbrž o běžné případy poplatných skutečností, jež v právním životě velmi často se vyskytují. Výklad konečný může ovšem dáti jen nejvyšší správní soud neb nová norma zákonná.

Dr. JOS. BRODICKÝ, adv., Prostějov:

Zlatá doložka.

Aby čtenáři bylo jasno o co jde, vysvětlíme si předně účel zlaté doložky v dlužních úpisech. Dlužník podle této valutové doložky zavazuje se k placení zápůjčky a k placení úroků, sice v korunách, ale podle určitého zlatého kursu, t. j., vezme se za základ zlatý kurs vyčtený v určitém měnovém zákoně, na př. za 1 K se dostane 44.58 mg zlata ryzího. Kdyby se tudíž cena zlata v den splacení zápůjčky, nebo v den placení úroků — ve srovnání se shora uvedeným kursem zlata — zvýšila, jest povinen dlužník placenou částku zhodnotiti podle poměru zdražení zlata v den placení proti hořejšímu kursu zlata a zaplatiti věřitelce zhodnocovací rozdíl v korunách. Zkrátka řečeno, strany mají na mysli plnění určitého množství zlata, čili dlužník musí plnit v korunách tolik, aby věřitel toto určité množství zlata za koruny mohl si koupit v té, které době, nebo jinak: věřitel musí obdržeti tolik korun v době plnění, aby tyto koruny představovaly vnitřní zlatou hodnotou tolik zlata, kolik representovaly koruny v době uzavření smlouvy.

V praxi bylo mnoho sporu o to, zda tato klausule je závazná či nikoliv, zejména když vyšly devalvační

zákony. Zastával jsem stanovisko, že zlatá doložka pro strany je závazná. Při tom jsem vycházel z těchto úvah:

Jest souhlasiti s názorem, že zlatá doložka v soukromoprávních smlouvách bilaterálních přičítá se zákonům a zásadám dobrých mravů proto, že stát, který má výlučnou legitimaci k úpravě měnové politiky, nemůže dovoliti jednotlivci, aby si určoval kupní sílu peněz podle své libovůle. Naše devalvační zákony čís. 262/26, 25/35 Sb. z. a n. derogovaly zlaté doložky. Podnět k opačnému dala motivní zpráva zák. č. 262/36 Sb. z. a n., která zřejmě odporuje jasnému úmyslu zákonodárce, který vyjádřil v § 1 tohoto zákona.

Podle § 6 zák. obč. nesmí býti zákonu při jeho použití dáván jinaký smysl než jaký vychází z vlastního smyslu slov v jejich souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce.

§ 1 odst. 5 devalvač. zák. č. 262/36 Sb. z. a n. zní: „Podle odst. 1 a 2 ustanovená koruna vynahradí ve všech právních poměrech, které počítají s korunou, dosavadní měnovou jednotku v poměru 1 : 1.“

Nemůže býti sporu, že výraz „ve všech právních poměrech“ znamená bez výjimky, že tedy nařízení kategoricky vztahuje se na všechny právní poměry, které počítají s korunou, a to i tehdy, když vznikly před vydáním zákona. To vyplývá z celého odstavce a zejména z díkce „které počítají s korunou“, poněvadž jinak by muselo býti v zákoně uvedeno, které budou počítati s korunou. Tím byla devalvovaná koruna co do kupní a platební síly postavena úplně na úroveň koruny dřívější, t. j. jednotka peněžité v době vzniku obligačního poměru rovná se peněžité jednotce v době splnění závazku. Proto kontrahentům vydáním devalvačních zákonů při smlouvách škoda nevznikla a vzniknout nemohla. Za znehodnocení koruny ve formě zákona žádný zárukou převzítí nemůže a byl by to závazek kontra leges, tedy nicotný.

Znění zákona je zcela jasné: poměr mezi starou a novou měnou zůstává ve vnitřním hospodářském styku stejným. Devalvační zákon je *ius cogens* vydané ve veřejném zájmu právě z toho důvodu, aby uvnitř státu nenastal neklid v hospodářském životě. Zákon zde rozhodně chtěl všechny nároky a všechny povinnosti počítající s korunou postavit na stejnou basí a rozhodně nedá se z něho vyčísti úmysl preferovat t. zv. právě a nepravé zlaté doložky.

V žádném případě nelze při interpretaci zákona odvolávat se na důvodovou zprávu, která snad zákonu snaží se dáti jiný smysl, než ve skutečnosti zcela jasně má. Znění devalvačních zákonů jest přesné a určité, jeho jasný význam je dán výkladem logickým a gramatickým a není proto možné dovolávat se důvodové zprávy, ke které mohlo by býti přihlíženo jen v tom případě, kdyby úmysl zákonodárce nenašel jasného výrazu v zákoně. Důvodová zpráva není součástí zákona nebo jeho doplňkem a při interpretaci mohlo by býti použito pouze při nejasnostech a mezerách v zákoně. Avšak devalvační zákony tyto nedostatky nemají a proto nelze k ní přihlížeti.

Účel zlaté doložky je tentýž, jako ustanovení § 988 obč. zák. Zhodnocovací klauzule znamená vlastně opakování se zákonitého přepočítávacího kursu podle tohoto paragrafu. Věřitel, i kdyby při smlouvě neučinil si výhradu zlaté doložky, měl by nárok na zhodnocení podle tohoto ustanovení. Celkem v teorii

i praxi je nesporné, že § 1, odst. 3/zák. č. 25/34, § 1, odst. 5/zák. č. 262/36 Sb. zák. a nař. zrušil přepočítávací zákonitý kurs § 988 obč. zák., který byl nahrazen těmito zákony. Eo ipso je řečeno, že devalvační zákony nahradily, resp. zrušily zlaté doložky, které neobsahují nic jiného, než ustanovení § 988 obč. zák. Výklad opačný je nesprávný. Nelze přece uznati, a bylo by protizákonné, nelogické, aby devalvační zákony derogovaly pouze přepočítávací kurs § 988 obč. zák., ale naproti tomu zlaté doložky v soukromoprávních smlouvách, které mají tentýž právní účel a jsou odvozeny z tohoto zákona, resp. substituují je, měly by zůstati v platnosti.

Že skutečně zákonodárce měl na mysli devalvační zákon zrušiti jest evidentní z protokolu bývalé poslanecké sněmovny ze dne 7. října 1936 a z proslovu tehdejšího min. fin. Dr. Kalfuse, který prohlásil, že koruna před devalvací rovná se koruně po devalvací a že proto náš hospodářský život může počítati s dosavadní stabilitou hospodářských čísel, jímž dává výraz měnový zákon ustanovením, že koruna ve všech právních poměrech počítajících s korunou po devalvací nahrazuje tutéž korunu z doby před devalvací. Že nejen po stránce právní, nýbrž i po stránce hospodářské koruna před devalvací jest rovna koruně devalvované. To tedy neznamená nic jiného, než že po devalvací nová koruna má stejnou kupní sílu. Obsah zlata v ní byl snížen pouze s ohledem na náš export, aby na zahraničních trzích mohl konkurenčně obstáti a pronikati. Zmenšení obsahu zlata uvnitř státu nemá ani politického, ani hospodářského významu.

Nelze souhlasiti s bezvýhradným názorem nejvyššího soudu posledních rozhodnutí, podle nichž devalvační zákony nezrušily prý zlaté doložky. Nehledě k tomu, co shora uvedeno, při rozhodování o platnosti zlaté doložky na prvním místě jest vždy přihlédnouti, jaká byla vůle kontrahentů, projevená v samých smlouvách. Ve většině případů totiž samy smluvní strany si stanoví, kdy má nastati účinek zlaté doložky, jaký účel má a po většině výslovně se v nich mluví o tom, že jejich úmysl při sjednávání valutové doložky nesl se k tomu, aby prodatelce zmenšením kupní síly koruny nepovstala nějaká újma. Bývá ve smlouvách výslovně citováno, že zlatá doložka má platiti jenom tehdy, jestliže vznikne ze znehodnocení prodatelce škoda nebo újma. Z toho je patrné, že stranám se jednalo zřejmě o to, by při prodeji prodatelka byla chráněna před škodou a protistrana, t. j. kupitel, nesjednal si takto neoprávněný zisk. Je-li projev stran tak jasný, nelze ho rozšířiti na případy jiné, kdy žádná strana, jak se stalo při devalvací, neutrpěla žádné škody, kterou kontrahenti měli na mysli. Škoda při smlouvách se zlatou doložkou jest *conditio sine qua non* náhrady. Jedině ta ve smlouvách jest účelem zlaté doložky a nic jiného. Při opačném výkladu dostal by se soudce do konfliktu s vůlí stran a překročil mez své zákoně pravomoci.

Protivilo by se také zásadám poctivého obchodu, kdyby jedna strana na úkor strany druhé měla se bezdůvodně obohatiti přijetím placení podle znehodnocené koruny s ohledem na dřívější její zlatý obsah.

Konečně i kdyby strany chtěly definovat předmět příslušného plnění poměrem zlata, dostal by se jejich úmysl do přímého konfliktu s úmyslem zákono-

dárce vyjádřeným v zákoně čís. 262/36, což právě neznamená nic jiného než suspendování konkrétní soukromoprávní autonomie předpisem veřejného měnového práva (Vážný 14920). Proto zlatá doložka jest derogována devalvačním zákonem, nemůže před ním obstáti.

Tento názor jsem zastával a vycházel jsem ze shora uvedených dedukcí. Obdobné stanovisko zastával také nejvyšší soud v citovaném rozhodnutí (Vážný 14.920). Toto rozhodnutí to bylo také, které dalo podnět k četným sporům, poněvadž všichni ti, kteří měli plnit svoje závazky drželi se jeho zásad a odpírali plnit podle dohody ve zlaté a stáli na stanovisku, že devalvační zákony zlaté doložky zrušily v každém případě uvnitř státu. Když však desítky sporů o platnost i neplatnost zlaté doložky byly v běhu, náš nejvyšší soud změnil svoje dosud zastávané stanovisko a postavil se na stanovisko opačné.

Ve svých rozhodnutích (Vážný 15.638, 15.714, 16.193) vycházel nejvyšší soud z názoru, že podle důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákon č. 25/34 Sb. z. a n. a zákon č. 262/36 těmito ustanoveními nejsou dotčeny úmluvy ať cizozemské či mezinárodní, které znějí na placení v korunách, vyjádřené určitým obsahem zlata. Dále ve svém rozhodnutí čís. 16.193 (Vážný) nejvyšší soud tento názor svůj blíže oddůvodňuje a praví: „Jestliže strany ve smlouvě jasně vyjádřily, že má být základem pro celý poměr podle jejich shodné vůle relace tuzemské měnové jednotky zákonem stanovené, a že tato relace má být rozhodující i pro dlužníka při placení zápůjčky nebo úroků, pak věřitelce mělo by se dostat v době placení dluhu tolik korun, aby si za ně mohla opatřit množství zlata, jaké by mohla koupit v době uzavření smlouvy. Takové ujednání není proti dobrým mravům a váže obě smluvní strany. Jeho platnost nebyla dotčena devalvačním zákonem a takové valutové ujednání se řečenému zákonu nepříčí. Má proto věřitelka nárok na plnění podle hodnoty zlata ze smlouvy a nemůže padati na váhu ani to, zda jest obohacena smluveným opatřením, či zda jest dlužník poškozen. Ani o jedno ani o druhé tu nejde, poněvadž dlužník má plnit pouze to, k čemu se smluvně zavázal. Strany zvolily ve smlouvě za smlouvenou hodnotu, která měla být zase vrácena, zákonnou relaci zlata tuzemské měny. Podle toho tedy byla pro ně rozhodující relace, jak se jeví v tuzemsku a nezáleží tedy na tom, jaké jsou poměry na cizozemských trzích zlata. Ze smlouvy je viděti, že měřítkem obou plnění mělo být určité množství zlata a nikoliv tedy kupní síla tuzemské měnové jednotky, jak by se snad projevovala v cenových indexech.“

Stejně stanovisko jako naše soudy zaujímá také říšský soud ve svém rozsudku ze dne 28. října 1940 VII 457/39 uveřejněný v týdeníku Deutsches Recht. Při tom tento soud vychází z úvahy, že, když strany učiní nějaké ustanovení zákonné výslovně obsahem své smluvní vůle, dávají tím najevo, že chtějí, aby tento obsah jejich vůle byl položen za základ jejich právního poměru nezávisle na osudu zákonného ustanovení. To znamená, že to, co smluvili, má být pro výklad jejich právního poměru rozhodným a má trvat bez ohledu na to, zda zákon sám, podle něhož ono ustanovení bylo vytvořeno, anebo z něho bylo vyňato, doznal později nějaké změny či nikoliv, po-

kud tomu ovšem neodporuje donucující právní předpis. A dále praví říšský soud, že tím je jen zřejmo, že sporné strany chtěly při úmluvě zajistiti stálou hodnotu požadované pohledávky, i kdyby věřiteli nepříslušel nárok podle § 988, 989 obč. zák.

Tím tedy definitivně v judikatuře bylo ustáleno, že zlaté doložky nebyly derogovány měnovými předpisy se zřetelem na ustanovení § 879 ob. zák.

Určité změny nastaly zákonem č. 344/41 Sb. z. a n., podle kterého zlatá doložka je sice přípustná, ale pokud dohody byly uzavřeny po 30. 9. 1940 smí být vypočítávána dlužná částka na základě ceny zlata, kterou určí Nár. banka. Avšak ode dne účinnosti nařízení, nesmí být zřízeno vůbec zástavní právo v pozemkových knihách, pro pohledávku znějící na cizozemskou měnu nebo měnu tuzemskou vázanou na zlatou doložku. Při této eventualitě je nerozhodné, kdy smlouva byla uzavřena, zda před účinností nařízení nebo po jeho účinnosti. Výjimka se připouští pro pohledávku znějící na cizozemskou měnu, pro kterou zástavní právo v knihách bylo dříve zapsáno, když místo nemovitosti, dosud zatížené, nebo vedle ní má být zatížena nemovitost jiná, a když je toho třeba pro jistotu sirotčí.

Dr. JINDŘICH PROCHÁZKA:

Dohoda o věcech pozůstalostních mezi Slovenským státem a Německou říší.

Zřízením samostatného Slovenského státu 14. března 1939 se stala tato část bývalé československé republiky v poměru k zemím historickým, které tvoří Protektorát Čechy a Moravu, cizinou. Příslušníci Slovenského státu se pak stali vůči Protektorátu Čechy a Morava cizinci.

To se projevilo i v řízení pozůstalostním. Pokud šlo o pozůstalosti již zahájené, byly sporné otázky upraveny dohodou o vzájemném uspořádání v oboru soudnictví mezi Německou říší a Slovenským státem ze dne 20. července 1939, říš. zák. II, str. 970.

Pokud však šlo o projednávání pozůstalostí zahájených na území Protektorátu nebo Slovenska po zřízení samostatného Slovenského státu po zůstaviteli, který byl příslušníkem druhého státu, jednalo se o pozůstalost po cizinci, ohledně které platí ustanovení zvláštní. Těmito ustanoveními jest u nás § 22 a násl. nesp. patentu, který však nastupuje pouze, není-li jiné dohody upravené státními smlouvami.

K této smluvní dohodě mezi Německou říší a Slovenským státem došlo dvěma smlouvami.

Nejprve to byla dohoda mezi Německou říší a Slovenským státem o právní ochraně a právní pomoci ve věcech občanského a obchodního práva ze dne 18. října 1940, říš. zák. II 1941, str. 161, Věst. ř. prot. 1941, str. 271. Tato dohoda byla se závěrečným protokolem ratifikována a výměna ratifikačních listin se stala dne 2. května 1941 v Berlínu, takže nabyla platnosti dnem 3. června 1941.

Tato dohoda má ustanovení týkající se pozůstalostního řízení v závěrečném protokolu II, č. 3 a jejich předpisů jest použiti pouze na dědické případy,